

2. Наказ голови Державної прикордонної служби України “Про удосконалення роботи щодо забезпечення правопорядку та дисципліни в Державній прикордонній службі України” від 30 грудня 2005 року № 1030. — К., 2005. — 16 с.
3. Основи педагогічних досліджень: Навч. посібник / О. П. Рудницька, А. Г. Болгарський, Т. Ю. Свистельнікова. — К.: Експрес, 1998. — 143 с.
4. Статути Збройних Сил України. — К.: Варта, 1999. — 535 с.

Олег БОГДАНЮК

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-КІНОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто проблему формування готовності майбутніх офіцерів-кінологів до професійної діяльності. Подана модель формування такої готовності, яка включає: мету; педагогічні умови; компоненти готовності (мотиваційно-вольовий, оцінювальний, психофізіологічний, пізнавально-операційний); критерії (формування позитивної мотивації, наявність глибоких і міцних знань, розвиток професійних якостей); рівні готовності (креативний, активно-пошуковий, реконструктивний, репродуктивний); результат.

Сьогодні, як ніколи, Україна потребує підвищення рівня готовності випускників кінологів ВВНЗ до майбутньої професійної діяльності. Процес підготовки майбутніх кінологів потребує вдосконалення в напрямку розвитку у випускників професійно важливих якостей.

Готовність майбутнього кінолога виконувати свої професійні обов'язки поєднана із загальною високою культурою та грамотністю, сприятиме подальшому ефективному просуванню у професійній діяльності. А це є однією з передумов якісного і професійного виконання завдань, які постають перед офіцером у повсякденній роботі.

У педагогічному процесі ВВНЗ переважає інформативний бік навчання. Хоча, на нашу думку, недооцінка процесуальної складової навчання призводить до того, що випускники-кінологи не завжди повною мірою можуть виконувати висококваліфіковано професійні функції та завдання. Як стверджує Л. Кондрашова, “складність реформування процесу навчання у вищій школі полягає в тому, щоб замінити інформативно-описовий підхід на змістовно-процесуальний, при якому студент стає суб'єктом власної освіти й професійного становлення” [3, 11].

Аналіз літератури з питань діяльності (Б. Ананьєв, К. Абульханова-Славська, О. Леонтєв, С. Рубінштейн) доводить, що формування готовності передують будь-якому виду діяльності. Тому, *метою статті* є визначення умов підвищення ефективності навчальної діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників.

Розглядаючи поняття “готовність”, ми виходили з того, що “розвиток особистості - це процес становлення та формування під впливом зовнішніх і внутрішніх, керованих і некерованих чинників, серед яких провідну роль відіграють цілеспрямоване виховання та навчання” [5, 44].

Готовність як психологічний аспект М. Дьяченко, Л. Кандибович, В. Пономаренко визначають як стан та психологічний настрій особистості з її переконаннями, мотивацією та налаштованістю на виконання певного виду діяльності у поєднанні з інтелектуальними й вольовими якостями, поглядами й установками, знаннями й уміннями, поглядами та внутрішніми установками. У працях зазначених учених психологічна готовність розглядається як необхідна передумова цілеспрямованої і результативної діяльності особистості та трактується у двох аспектах: як психологічний стан (тимчасова, ситуативна готовність) і як характеристика особистості (стійка, тривала готовність). У поєднанні з діяльністю зазначені автори під готовністю розуміють “активно-діяльнісний стан особистості, що відображає зміст завдання, яке поставлене, і умови майбутнього його виконання” [2, 31].

С. Кубицький визначає професійну готовність як спрямованість особистості, що передбачає потреби, переконання, погляди, ставлення, мотиви, почуття, вольові й інтелектуальні якості, знання, вміння, установки [4, 7].

У нашому дослідженні формування готовності до професійної діяльності майбутніх кінологів розглядаємо з позиції системного аналізу, коли професійна діяльність майбутніх кінологів розуміється як цілісний об'єкт дослідження. При цьому увага приділяється не

окремим їх елементам, а тим взаємозв'язкам, які конструюють систему професійної діяльності, є її суттєвими характеристиками. Ми враховуємо усвідомлене ставлення курсантів, їх професійні знання, вміння і навички, сформовані особистісні якості для якісного та ефективного здійснення професійної діяльності офіцера-кінолога. Беручи до уваги особливості професійної діяльності офіцера-кінолога, готовність майбутнього кінолога до професійної діяльності визначається нами як структурна інтеграція професійно важливих якостей особистості, формування яких у навчально-виховному процесі дає змогу майбутньому кінологу усвідомлено й компетентно здійснювати професійну діяльність.

Готовність до професійної діяльності майбутнього кінолога нами визначено як ініціативне спрямування особистості на виконання професійних завдань на основі набутих знань, умінь і навичок, сформованої особистісної мотивації, професійно важливих якостей та установки суб'єкта діяльності на успіх та самовираження.

Таке визначення допомагає встановити, що поняття "готовність" включає у свій зміст інтегральні характеристики на основі поєднання мотиваційних, інтелектуальних, креативних, інтуїтивних, комунікативних, волевих характеристик особистості, зумовлених специфікою перекладацької діяльності та взаємодією з потребами, знаннями, навичками і вміннями.

З метою підвищення ефективності фахової підготовки майбутніх кінологів нами було визначено сукупність педагогічних умов, впровадження яких буде сприяти цьому процесу. До таких умов віднесли: забезпечення позитивної мотивації учіння; професійна спрямованість педагогічного процесу на основі використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій; застосування інноваційних підходів до організації навчання майбутніх офіцерів-кінологів; здійснення моніторингу рівня сформованості професійних якостей майбутніх офіцерів-кінологів; практична спрямованість професійної підготовки майбутніх офіцерів-кінологів

Розглянемо ці умови.

Забезпечення позитивної мотивації учіння і спрямування курсантів-кінологів на майбутню діяльність як творчий процес.

Однією з важливих умов, яка сприяє формуванню готовності до професійної діяльності майбутніх офіцерів-кінологів, на нашу думку, є створення на заняттях сильної і переконливої мотивації учіння та налаштування на майбутнє для виконання завдань з охорони Державного кордону України.

У дослідженнях наголошується на тісному зв'язку потреб та мотивів. Цей зв'язок полягає в тому, що потреби реалізуються в поведінці та діяльності людини завдяки мотивам. К.М. Гуревич стверджує, що обов'язкова й неодмінна умова досягнення успіху в діяльності, незалежно від того, який загальний і розумовий потенціал людини, полягає в позитивній мотивації, у глибокій та активній зацікавленості, у прагненні досягти мети цієї діяльності [1, 10]. Саме вмотивована навчальна діяльність є важливою умовою формування майбутньої професійної діяльності офіцерів-кінологів, оскільки сукупність потреб і мотивів, а також цілеспрямованість діяльності курсанта-кінолога визначає смисл його навчально-пізнавальної діяльності.

Сам процес навчання спонукає курсантів-кінологів проявляти інтелектуальну активність, долати перешкоди у процесі розв'язання навчальних завдань. Зовнішні мотиви знаходяться поза навчальною діяльністю. Це, перш за все, соціальні мотиви: бажання зайняти певне місце у суспільстві, почуття відповідальності перед ним, необхідність самореалізації та самовдосконалення; особистісні мотиви: бажання отримати подяку, бути першим; негативні мотиви: намагання уникнути негараздів, докорів із боку викладача і батьків та командирів [6, 187]. На цьому ми наголошуємо у своїй педагогічній діяльності.

Проведене в ході констатувального експерименту опитування дало змогу стверджувати, що залежно від рівня готовності до професійної діяльності майбутніх офіцерів-кінологів, професійні мотиви й мотиви учіння відрізняються. З'ясувалося, що сильні і слабкі курсанти-кінологи відрізняються не лише рівнем готовності, але й типом мотивації.

Наступною є умова — професійної спрямованості навчального процесу на основі використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Інформатизація освіти — процес забезпечення сфери освіти методологією й практикою розробки й оптимального використання інформаційних і комунікаційних технологій. Зростання дидактичних можливостей програмних засобів дозволяє нам виділити основу навчального призначення: науковість; доступність;

адаптивність; систематичність і послідовність; свідомість, самостійність й активізація діяльності; міцність засвоєння результатів; розвиток інтелектуального потенціалу курсантів. З цією метою ми розробляємо для курсантів навчальні, контрольні, імітаційні та моделювальні програми. Враховуючи особливості підготовки, пов'язані з дресируванням собак, створені спеціальні інформаційні програми, використовуючи які, курсанти можуть одержати інформацію про породи собак, їх особливості, тип характеру, здатність до дресирування.

Можливості навчальних систем, реалізовані на базі технології Мультимедіа, дозволили інтегровано представляти на екрані комп'ютера будь-яку аудіовізуальну інформацію, реалізуючи інтерактивний діалог користувача із системою. При цьому система забезпечує можливість вибору за результатами аналізу дій користувача потрібну лінію розвитку сюжету, що представляє, або ситуації. Педагогічні цілі використання технології Мультимедіа визначаються можливістю підвищення мотивації навчання курсантів-кінологів емоційного сприйняття інформації, формування вмінь реалізовувати різноманітні форми самостійної діяльності з обробки інформації.

Усі види інформаційної взаємодії на основі телекомунікаційних мереж сприяли розвитку в курсантів умінь у стислій формі представляти передану інформацію; формувати короткі, інформаційноємкі повідомлення, що відображають сутність переданої інформації; відсортовувати згідно з певними ознаками необхідну інформацію. Все це виробляє комунікативні спроможності, що відіграють важливу роль у розвитку особистісних якостей майбутнього офіцера-кінолога.

Наступна умова — інноваційні підходи до організації навчання курсантів-кінологів. Діяльність педагога характеризується трьома основними складниками: видом управління, видом інформаційного процесу, типом засобів передачі інформації й керування пізнавальною діяльністю. Опіраючись на концепцію діяльнісного підходу до процесу навчання, представляється така логіка його організації. Спочатку аналізується характер змісту навчального матеріалу, мети його вивчення (рівні засвоєння), а також інші умови педагогічного завдання. Потім визначаються адекватні методи навчання і схеми керування пізнавальною діяльністю курсантів. На цій основі вибирається номенклатура засобів навчання. Отримана таким шляхом підсистема методів і прийомів навчання наділяється організаційною формою навчання — її технологією. Серед технологій ми обрали кредитно-модульну, серед підходів — діяльнісний, модульний, особистісно-орієнтований, які пристосували до підготовки майбутніх офіцерів-кінологів.

Здійснення моніторингу рівня сформованості професійних якостей курсантів кінологів — це ще одна важлива умова в досліджуваному процесі. Головним моментом моніторингу курсантів-кінологів є діагностика динаміки професійного розвитку курсантів кінологів і внесення корективів у процес професійної освіти, тобто моніторинг включає діагностику, прогнозування й корекцію професійного розвитку особистості й процесу освіти. Основна увага приділяється відстеженню характеристик процесу професійного становлення особистості, які більш інформативні, порівняно з відомостями про результати. Основні методи, які при цьому використовуємо: спостереження; метод тестових ситуацій; експлікація, опитування; аналіз результатів навчально-професійної діяльності; тестування. При цьому виділяємо три форми моніторингу: стартова діагностика; експрес-діагностика; заключна діагностика.

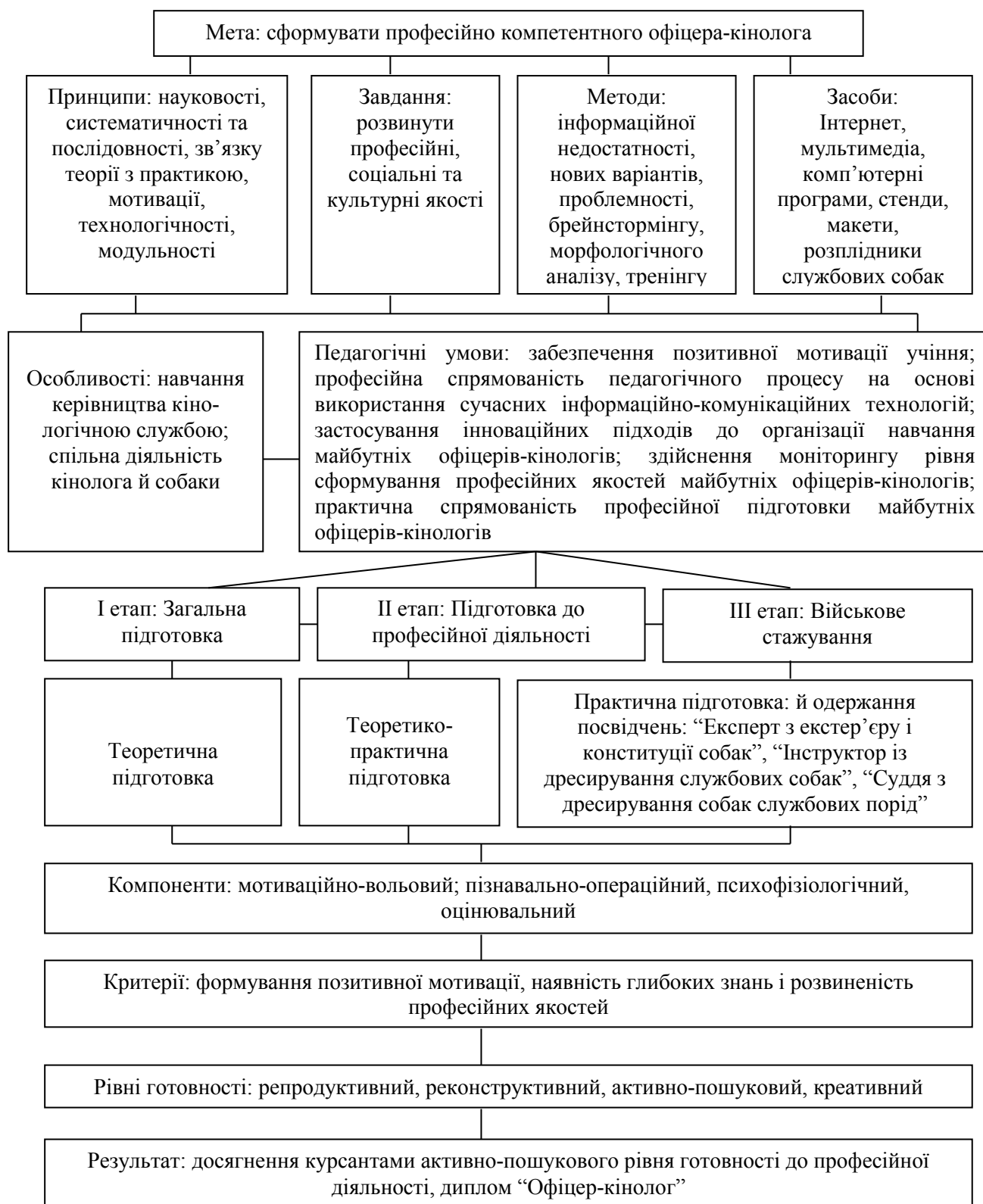
Практична спрямованість професійної підготовки майбутніх офіцерів-кінологів.

Така умова визначається самими вимогами до навчального процесу. Практична спрямованість забезпечується особливостями підготовки фахівців кінологів: навчальний матеріал дисципліни “Основи ветеринарної медицини та зооінженерії”, “Основи зоопсихології, етології та ВНД собак” важко розуміється й засвоюється курсантами, оскільки повністю ґрунтується на таких складних фундаментальних науках як анатомія, фізіологія, біологія, зоопсихологія та етологія. Тому курсантам важко пов'язувати знання теорії дресирування службових собак із конкретними практичними діями з дресирування шикувальних собак; для того, щоб стати справжнім кінологом, кожний курсант повинен особисто видресирувати закріпленого за ним собаку. Тільки в процесі практичної роботи з собакою можливе оволодіння професією інструктора службового собаки. Курсанти-кінологи мають додаткове навантаження з дисципліни “Практика дресирування службових собак”, пов'язане зі щоденним (два-три рази на добу) проведенням заходів з утримання, моціону,

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

годівлі та водопою собак протягом усього навчання курсантів. Тобто, процес підготовки курсантів і закріплених за ними шикувальних собак має значною мірою практичний характер.

Розглянувши ці педагогічні умови, вивчивши етапи формування готовності майбутніх кінологів до професійної діяльності, ми запропонували модель такої підготовки (рис 1).

Рис.1 . Модель формування професійної готовності майбутніх офіцерів-кінологів

Основні складники моделі підпорядковані спільній меті — сформувати висококваліфікованого офіцера-кінолога. У моделі враховано компоненти, критерії та рівні сформованості готовності до професійної діяльності. Дієвість моделі забезпечується визначеними педагогічними умовами.

Це разом з обраною сукупністю педагогічних умов забезпечує ефективність підготовки курсантів до професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуревич К.М. Индивидуально-психологические особенности школьников. М.: Знание, 1988. — 80 с.
2. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А., Пономаренко В.А. Готовность к деятельности в напряженных ситуациях: Психологический аспект. — Минск: Университетское, 1985. — 206 с.
3. Кондрашова Л.В. Морально-психологічна готовність студента до вчительської діяльності. — К.: Вища школа, 1987. — 53 с.
4. Кубіцький С.О. Система оцінювання готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності. Автореф. дис...канд..пед.наук / Центр. ін-тут післядипл. пед. освіти АПН України. — К., 2002. — 20 с.
5. Шадриков В.Д. Психология деятельности и способности человека: Учебное пособие. 2-е изд., переработанное и дополненное. М.: Издательская корпорация “Логос”, 1996. — 320 с.
6. Шамова Т.И. Активизация учения школьников. — М.: Педагогика, 1982. — 208 с.